

Arkeologisk schaktningsövervakning

Kyrkogatan

Nedläggning av elkabel

RAÄ 142
Kyrkogatan
Öregrund
Uppland

Bent Syse

Rapport 1999:07, avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S:t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tel 018 - 16 91 00 (vx)

Fax 018 - 69 25 09

www.uppmus.se

© Upplandsmuseet, 1999

Renritning och planer: Bent Syse

Innehåll

Inledning	4
Målsättning	5
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	5
Undersökningsresultat	5
Tolkning	7
Sammanfattning	7
Referenser	7
Tekniska och administrativa uppgifter	8

Målsättning

Målsättningen med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att konstatera om medeltida kulturlager kunde komma att påverkas vid schaktningen för elledning. Om så skedde skulle dessa dokumenteras, såväl i plan som i sektion. Därutöver torde sammansättningen av dessa lager kunna relateras till de tidigare schaktningar som skett i Kyrkogatan.

Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

Exploateringsområdet ligger inom begränsningen för det medeltida Öregrund (RAÄ 142), i dess västra del. Gatans begränsningar återfinns på stadens äldsta kända tomtkarta, från 1814. Kyrkogatan som sträcker sig från S:ta Gertruds gränd i väster till Strandgatan i öster, utgör också kyrkogårdens begränsning mot söder. Öregrunds kyrka, som är helgad åt S:ta Gertrud, omnämns första gången 1543 i samband med Gustav Vasas konfiskation av kyrksilver.

De tidigare arkeologiska iakttagelserna i området är av senare datum. År 1991 undersöktes schakt i Kyrkogatan i två omgångar, från S:ta Gertruds gränd fram till transformatorstationen öster om kyrkan. I partiet mellan S:ta Gertruds gränd och Västergatan dokumenterades 20 m profil, övriga delar av sträckan uppvisade en omrörd lagerbild. Det arkeologiska resultatet visade att tre faser kunde urskiljas. Några spår efter tydliga bebyggelsekonstruktioner påträffades ej. Den äldsta dateringen torde vara senast 1600-tal för fas 1 (Elfwendahl, 1998 a).

Strax innan denna undersökning hade partiet mellan Västergatan fram till transformatorstationen öster om kyrkan undersökts. Även platsen för själva transformatorstationen undersöktes. På den senare platsen kunde tre faser, samtliga avslutade av bränder, iakttas. Dateringsmässigt passar dessa in i bebyggelseutvecklingen för Öregrund, med den första fasen från perioden 1491-1521, och de två andra avslutades med stadsbränderna 1652 respektive 1719. Resultaten från Kyrkogatan uppvisar likande utvecklingsbild, men tolkningen försvåras av större utfyllnadsarbeten (Elfwendahl, 1998 b).

Sammantaget visar den arkeologiska bilden att medeltida lagerbildningar finns bevarade i området. De tycks däremot sakna anläggningsspår. Större topografiska förändringar i framförallt Kyrkogatan, i samband med uppförandet av den senaste bebyggelsen, har medfört att dessa äldsta lager inte kunnat påträffas.

Undersökningsresultat

Det planerade arbetet med att lägga ned elkabel kom att ske på en sträcka av 14 m (fig 2). Grundläggningdjupet varierade mellan 0,55 till 0,65 m under markytan. Ledningarna kom att utgå från tidigare ledningsschakt, mellan transformatorstationen och södra sidan av Kyrkogatan. Schaktet skulle därefter ansluta mot befintliga tomrör i korsningen Kyrkogatan/Rådhusgatan.

Schaktningen gjordes i jämna skikt för att eventuella konstruktioner i plan skulle kunna upptäckas och dokumenteras. Eftersom inga sådan framkom ritades den sektion av schaktet som uppvisade minst störningar, i det här fallet blev det den södra sidan (fig 3).

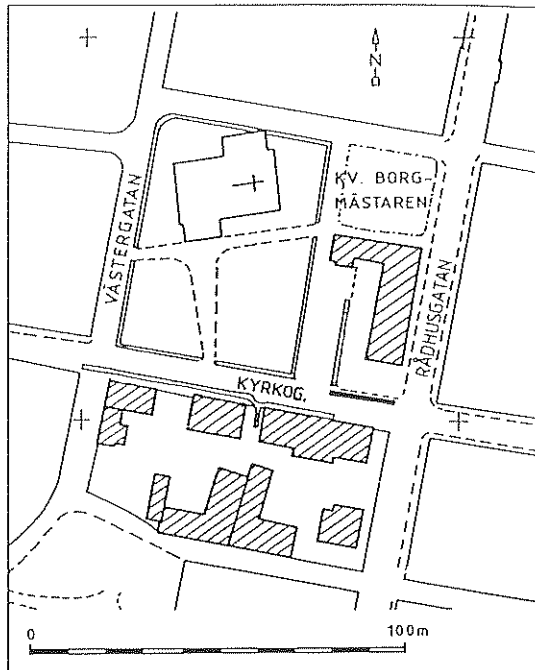

Fig 2. Situationsplan över undersökningsschaktet (svart). Övriga schakt från undersökningen 1991.

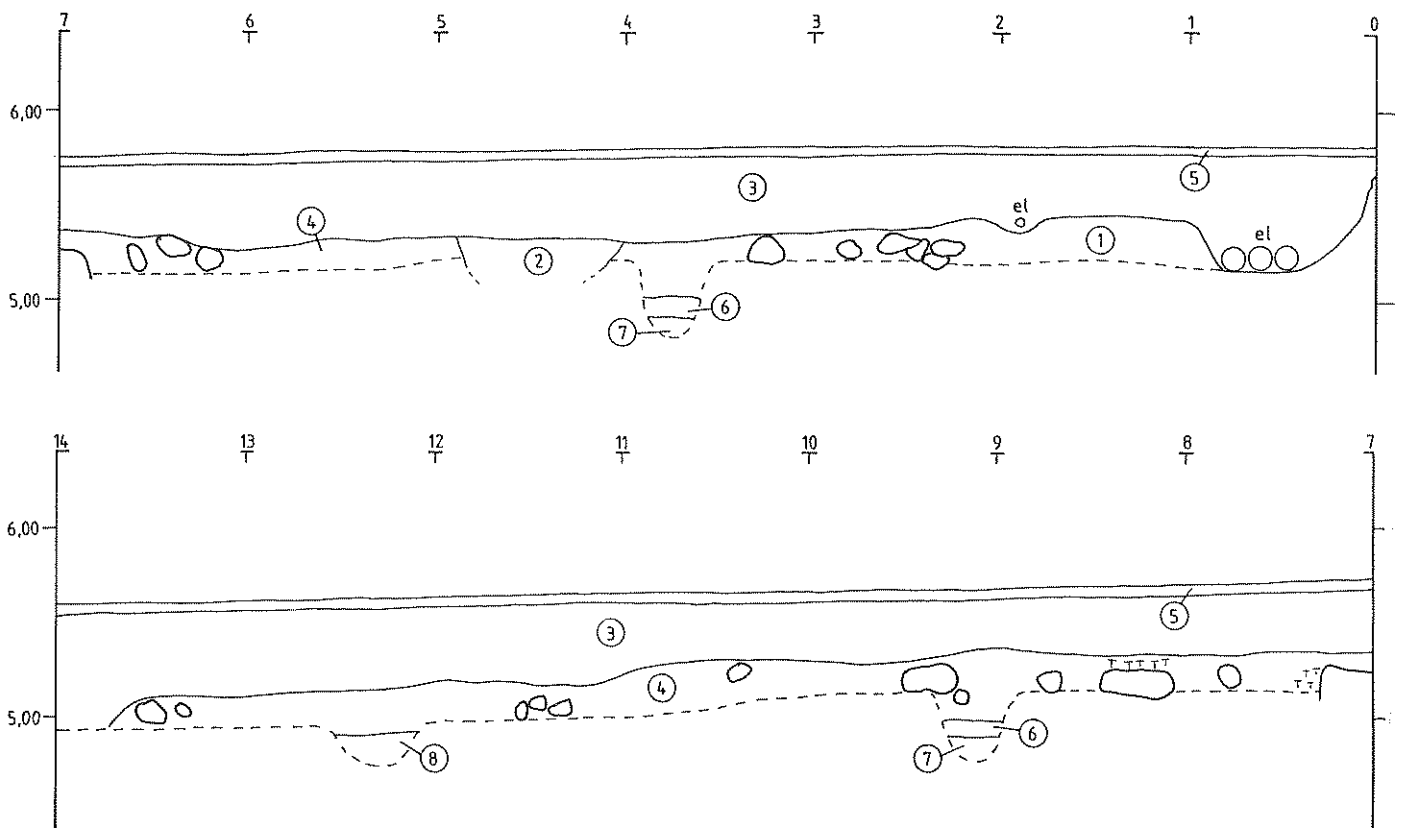

Fig 3. Sektion, 0-14 m, från norr. Skala 1:40.

Lagerbeskrivning.

1. *Omrört, kulturpåverkat lager bestående av mörk sandblandad jord innehållande tegelflis, kalkbruk och djurben.*
2. *Tidigare negrävning med mjälabländad grusfyllning.*
3. *Grusfyllning.*
4. *Som lager 1, men ej så mörk och med mindre djurben och tegelflis, utom vid de markerade platserna.*
5. *Asfaltbeläggning.*
6. *Infiltrerad sand och grus.*
7. *Steril mjäla och sand.*
8. *Sterilt grus.*

Tolkning

Under grusfyllningen (3) fanns ett omrört kulturpåverkat lager (1, 4) utan spår efter synliga konstruktioner. De klara lagerbildningar som framkom i undersökningen 1991 fanns ej i denna sektion. Ej heller fanns några spår efter de olika brandhorisonter som Elfwendahl använt sig av vid fasindelning av områdets utveckling (Elfwendahl 1998 b). Däremot kan vissa av de stenansamlingar med intilliggande tegelrester (7-8 m) som låg i sektionen vara spår efter konstruktioner, t.ex. syllstenar för hus.

Sammanfattning

I samband med nedläggning av el i Kyrkogatan utfördes en arkeologisk schaktningsövervakning. Vid denna kunde en sektion dokumenteras på en sträcka om 14 m närmast Rådhusgatan. Sektionen uppvisade inga tydliga spår efter konstruktioner eller lagerbildningar som iakttagits i tidigare schakt i området. Däremot kan byggnader ha funnits i området, vilket vissa indikationer i den dokumenterade sektionen visar.

Referenser

- Söderberg, S. 1985. Östhammar, Öregrund. Medeltidsstaden 63. RAÄ och SHM rapport. Stockholm.*
- Elfwendahl, M. 1998 a. Arkeologisk undersökning. Kyrkogatan, Öregrund, Uppland. UV Uppsala, Rapport.*
- Elfwendahl, M. 1998 b. Arkeologisk undersökning. Kvarteret Borgmästaren, etapp 1, och Kyrkogatan, etapp 2, Öregrund, Uppland. UV Uppsala, Rapport.*

Tekniska och administrativa uppgifter

Plats: Kyrkogatan, delen Kyrkoparken - Rådhusgatan, Öregrund

RAÄ nr: 142

Fornlämningstyp: Medeltida kulturlager

Undersökningstyp: Arkeologisk schaktningsövervakning

Orsak till undersökningen: Nedläggning av elkabel

Undersökningsperiod: 1999-04-27

Höjdsystem: Öregrunds stads

Koordinatsystem: Fristående

Projektledare, Upplandsmuseet: Bent Syse

Upplandsmuseets dnr: 45/98

Upplandsmuseets projektnr: 819

Beställare: Roden Energi

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Ann Segerberg

Länsstyrelsens dnr: 220-304-99

Dokumentationsmaterial: Består av en sektionsritning och förvaras i Upplandsmuseets arkiv.